

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra technické a informační výchovy

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Tvořivé náměty pracovních a zájmových aktivit ve školní družině

Tereza Sternatová

Olomouc 2024

vedoucí práce: Mgr. Hana Bučková Ph.D.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a že jsem čerpala jen z uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 18. dubna 2024

.....

Tereza Sternatová

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat a vyjádřit svou vděčnost Mgr. Haně Bučkové Ph.D., za cenné nápady a rady, které mi poskytla během zpracování této bakalářské práce. Její odborná podpora a vedení byly pro mě nepostradatelné.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Tereza Sternatová
Katedra:	Katedra technické a informační výchovy
Vedoucí práce:	Mgr. Hana Bučková Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Tvořivé náměty pracovních a zájmových aktivit ve školní družině
Název v angličtině:	Creative ideas for working and leisure activities in the after school
Anotace práce:	Název bakalářské práce zní "Tvořivé náměty pracovních a zájmových aktivit ve školní družině". Tato práce se zaměřuje na důkladnou analýzu školní družiny a na představení metodických listů, které slouží jako praktický nástroj pro pedagogů ve vedení těchto aktivit. Cílem těchto metodických listů je nejen podpořit lepší organizaci a efektivitu školní družiny, ale také poskytnout inspiraci pro zajímavé a kvalitní aktivity pro děti. Tyto aktivity jsou navrženy s ohledem na potřeby a zájmy dětí, aby podněcovaly jejich rozvoj a zároveň přinášely radost a smysluplné zážitky.
Klíčová slova:	Pracovní činnosti, školní družina, zájmová činnost, volný čas, metodické listy, výchova, materiály
Anotace v angličtině:	The title of the bachelor thesis is "Creative Ideas for Work and Leisure Activities in After-School Clubs." This thesis focuses on a thorough analysis of after-school clubs and presents methodical sheets as a practical tool for educators in leading such activities. The aim of these methodical sheets is not only to enhance the organization and effectiveness of after-school clubs but also to provide inspiration for engaging and high-quality activities for children. These activity suggestions are designed with consideration for the needs and interests of children.
Klíčová slova v angličtině:	work activities, after-school care, extracurricular activities, free time, methodological sheets, upbringing, materials
Přílohy vázané v práci:	6 příloh fotodokumentace k metodickým listům, 1 tabulka náradí a nástroje pro pracovní činnosti.
Rozsah práce:	56 stran
Jazyk práce:	čeština

Obsah

Úvod.....	7
1 Volný čas	8
1.1 Funkce volného času	9
1.2 Volný čas dětí.....	10
1.3 Faktory ovlivňující prožívání volného času	11
2 Výchova	13
2.1 Výchova mimo vyučování a její činitelé.....	13
2.2 Pojem výchova mimo vyučování	14
2.3 Požadavky na výchovu mimo vyučování.....	15
2.4 Obsah výchovy mimo vyučování.....	17
2.5 Přehled školských výchovných zařízení podílejících se na výchově v době mimo vyučování.....	18
3 Školní družina	21
3.1 Edukační aktivity	21
4 RVP Člověk a svět práce pro 1. stupeň	24
4.1 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru	24
5 Pracovní výchova.....	27
5.1. Pracovní vyučování.....	27
5.2 Struktura organizace pracovního vyučování.....	29
5.3 Rozmanité materiály pro pracovní činnosti na Základní škole.....	30
5.3.1 Plasty	31
5.3.2 Papír.....	31
5.3.3 Textil.....	32
5.3.4 Kov	33
5.3.5 Dřevo	34

5.3.6 Modelovací Hmoty	35
5.4 Pracovní nástroje a pomůcky v hodině pracovních činností	36
5.5 Bezpečnost a hygiena	37
6 Praktická část	38
6.1 Metodické listy	38
6.2 Soubor metodických listů	39
6.2.1 Metodický list 1 - Sněhulák	39
6.2.2 Metodický list 2 – Jarní květináč	41
6.2.3 Metodický list 3 - Andílek	43
6.2.4 Metodický list 4 – Květinový věneček	45
6.2.5 Metodický list 5 – Slané ozdoby	47
6.2.6 Metodický list 6 – Velikonoční kuřátko	49
6.3 Zhodnocení metodických listů	51
Závěr	52
Použitá literatura	53
Seznam tabulek	55
Seznam obrázků	56

Úvod

V dnešním rychle se měnícím světě má mimoškolní vzdělávání klíčový význam pro komplexní rozvoj dětí. Dnešní děti mají dostatek volného času, což je v kontrastu s uspěchanou a povrchní dobou. Mnoho rodičů pracuje dlouhé hodiny, což znamená, že se vracejí domů unaveni a nemají dostatek času a energie věnovat se svým dětem. Tato situace způsobuje, že jsou děti často ponechány samy sobě a nedostávají potřebnou pozornost od rodičů. Toto je znepokojující a smutná realita současné společnosti. Proto je důležité, abychom se zamysleli nad tím, jak děti tráví svůj volný čas. Měli bychom se zajímat o jejich zájmy, poslouchat je a projevovat jim svou pozornost. Děti jsou budoucností naší společnosti, a proto je důležité, abychom jim věnovali dostatek péče, kterou si zaslouží.

Jednou z neodmyslitelných součástí tohoto procesu je školní družina, která představuje prostředí, kde se dětem nabízí rozmanité pracovní a zájmové aktivity mimo tradiční školní hodiny. Cílem této bakalářské práce je provést analýzu a zdokumentovat praktické aspekty výuky a zájmových aktivit v rámci školní družiny. Hlavním úkolem je detailní charakterizace školní družiny jako klíčového prvku mimoškolního vzdělávání a následné představení vhodných pedagogických metod a materiálů pro pedagogy pracující s dětmi v tomto kontextu.

Tato práce je strukturována do dvou hlavních částí. První, teoretická část, bude věnována obecnému popisu školní družiny jako nedílné součásti mimoškolního vzdělávání. Dále se budeme zabývat významem a rolí mimoškolního vzdělávání a jeho vlivem na rozvoj dětí. V této části analyzujeme různé formy pracovních a zájmových aktivit, které lze ve školní družině provádět.

Druhá, praktická část bakalářské práce, bude zahrnovat vytvoření metodických listů pro výuku ve školní družině, a to konkrétně pro dvě období v roce – zimu a jaro. Na každé období jsem vytvořila a ověřila tři různé metodické listy, které obsahují návody a postupy pro konkrétní pracovní a zájmové aktivity. Tyto listy vycházejí z teoretických poznatků a jsou koncipovány tak, aby byly prakticky využitelné pro vychovatele ve školní družině.

Tato bakalářská práce spojí analýzu dostupné literatury s praktickými výstupy, které by měly přispět k lepšímu porozumění a efektivnímu vedení školní družiny. Výsledky této práce budou přínosné nejenom pro pedagogy pracující s dětmi v mimoškolním vzdělávání a ve školní družině, ale také jako inspirace pro tvorbu kvalitních a zajímavých aktivit pro děti.

1 Volný čas

„Volný čas, to je čas, který může člověk využít bezprostředně pro sebe, čas, ve kterém patří maximálně sobě, v němž může dělat – více než kdykoli jindy – to, co jej baví a co mu přináší potěšení, zábavu a odpočinek.“

(Filipcová, 1966, s. 29)

Volný čas, to je čas, který nám přináší nejenom radostné a krásné zážitky, ale často v nás vyvolává pocity příjemných představ. Otevírá dveře k aktivitám, které nás baví a naplňují, a které nám přinášejí radost a uvolnění. Je to čas, kdy si můžeme dělat to, co nám vyhovuje a co nás inspiruje. Naopak povinnosti často vyžadují splnění určených úkolů, ať už máme na ně chuť, nebo ne. Je důležité si uvědomit, že hranice mezi volným časem a povinnostmi nejsou vždy jasně vymezené. To, co někdo považuje za povinnost, může pro jiného představovat zábavu, a naopak.

Samotný pojem "volný čas" můžeme chápat jako časový úsek, ve kterém si jednotlivec může svobodně vybírat činnosti, které chce provozovat, ať už jsou to zábavné aktivity, rekreace, koníčky nebo dobrovolnická činnost. Jedná se o dobu, kterou si lidé vyhraňují pro sebe a své zájmy mimo povinnosti a práci. V tomto čase mají možnost relaxovat, nabrat novou energii nebo se věnovat aktivitám, které je baví. Z hlediska dětí a mládeže má volný čas zásadní význam pro jejich osobní rozvoj. Jejich volný čas by měl být plněn různorodými aktivitami, které jsou zároveň zábavné i vzdělávací. V této fázi života je pro ně důležitá vhodná pedagogická podpora, která by měla být kreativní a motivující. Rodiče hrají klíčovou roli ve vedení dětí k osvojení zdravých návyků a správnému využití volného času. Je však důležité si uvědomit, že volný čas není jen o zábavě a relaxaci, ale měl by být vyvážený a plněný různými druhy aktivit, které napomáhají rozvoji osobnosti a dovedností. Z tohoto důvodu je důležité, aby společnost poskytovala dětem a mládeži dostatek možností pro strávení kvalitního volného času, a to jak prostřednictvím rodiny, tak i veřejných institucí a organizací (Pávková, 2008, s. 13).

Volný čas je mezi lidmi velmi ceněným prvkem mezi životními hodnotami. Spolu s rodinou, partnerstvím, zdravím, zaměstnáním a přátelstvím tvoří důležitou součást života. Existuje několik perspektiv, kterými se různé disciplíny zabývají tímto aspektem lidského života. Pávková (2008) ve své knize uvádí, že sociologie chápe volný čas jako symbol svobody, společenského postavení, úspěchu v práci a vzdělání, zatímco psychologie zkoumá

volný čas jako prostor pro vnímání reality, soustředí se na vztah jednotlivce k této realitě, jeho mentální aktivity a motivaci k určitým činnostem.

Z hlediska pedagogiky a andragogiky se oblast volného času vnímá jako prostor, kde je klíčové podtrhnout rozdíl mezi výchovou, která neklade důraz pouze na instruování a formování, ale spíše na poskytování podpory při rozhodování, orientaci a přístupu k různým aktivitám. Existuje také vzdělávání a výchova ve volném čase, které zdůrazňuje rozvoj individuálních schopností a dovedností (Šerák, 2009, s. 26; srov. Pávková, 2008, s. 15).

1.1 Funkce volného času

Zaměření a role volného času představují jedno z klíčových témat v oblasti společenských věd. Šerák (2009) identifikuje tři základní funkce volného času, jako jsou zábava, odpočinek a osobní rozvoj. Šerák ve své knize uvádí, že podle Hradeckého jsou tyto funkce spojeny s uspokojením osobních potřeb, únikem od nudy, zmírněním fyzické a duševní únavy a osvobozením od rutiny.

Nicméně toto dělení je považováno za příliš zjednodušující a nedostatečné k poskytnutí komplexního pohledu na možnosti, které volný čas nabízí. Vážanský (1996) navrhuje detailnější kategorizaci funkcí volného času, zahrnující rekreaci, kompenzaci, vzdělávání, kontemplaci, komunikaci, integraci, enkulturaci a participaci. Jeho kategorizace se zaměřuje na různé aspekty, jako je obnova, psychické uvolnění, vzdělávání, klid, komunikace a sociální integrace.

Rekreace je popsána jako proces obnovení energie, nabrání sil, uvolnění psychiky a osvěžení. **Kompenzace** zahrnuje rozptýlení, potěšení, vyrovnání nedostatků a vědomé odchýlení se od pravidel a norem s bezstarostností. **Edukace** se zaměřuje na touhu po poznání, dalším vzdělávání, objevování nových zážitků a flexibilitu rolí. **Kontemplace** zdůrazňuje potřebu klidu, introspekce, času pro sebe a reflexi. **Komunikace** zahrnuje touhu po sdílení, vytváření kontaktů, budování sociálních vazeb, solidaritu, empatii a lásku. **Integrace** se týká potřeby sociální sítě, hledání emocionální podpory, pocitu společenství, zachování rituálů, tradic a sdílení kolektivního vědomí. **Enkultura** klade důraz na rozvoj kreativity, individuálního růstu dovedností, uplatnění tvořivosti a fantazie. **Participace** se zabývá potřebou zapojení, osobní iniciativy, potvrzení vlastní identity, spolurozhodování, spolupráce a sdílené odpovědnosti (Šerák, 2009, s. 30).

Tato komplexní kategorizace umožňuje hlubší pochopení různých aspektů a možností, které volný čas může nabídnout, a poskytuje tak komplexní pohled na jeho význam a roli ve společnosti.

Dále lze volný čas interpretovat zcela odlišně – buď jako dobu oddělenou od pracovního úsilí nebo jako období plné možností a svobody. První přístup chápe volný čas pouze jako pauzu od povinností, zatímco druhý pohled ho vidí jako čas, který může být naplněn vlastními zájmy, aktivitami pro sebe nebo pro ostatní. (Kaplánek, 2012, s. 24)

1.2 Volný čas dětí

V současné době je termín volný čas a jeho výklad zkoumán v řadě odborných publikací. Pro potřeby této bakalářské práce se zaměřuji na rozdělení tohoto konceptu do dvou základních sfér: sféra povinností a sféra volného času.

Volný čas představuje období oddělené od rutinní práce a povinností, což je klíčové pro obnovu naší fyzické i duševní energie, jak zdůrazňují Průcha, Walterová a Mareš (2001). Tento čas nám umožňuje svobodně volit aktivity, které provádíme dobrovolně a s radostí, což přináší pocit uvolnění a spokojenosti.

Do konceptu volného času zahrnujeme různé aktivity, jako jsou relaxace, rekreace, zábava, zájmové činnosti, vzdělávání a také dobrovolná činnost pro společnost. Avšak v případě dětí a mládeže zde není zahrnuto školní vzdělávání a s ním spojené aktivity, péče o sebe, základní hygienické a osobní péče, rodinné povinnosti, domácí práce, školní povinnosti a další formy vzdělávání, ani další časové závazky. Volný čas je také oddělen od biologických potřeb člověka, jako je jídlo, spánek, hygiena a zdravotní péče. Přesto lidé někdy najdou zájem i v těchto činnostech, zejména při přípravě a konzumaci jídla.

Jedním z charakteristických rysů volného času dětí a mládeže (kde děti jsou osoby mladší 18 let a mládež je obvykle definována jako věková skupina od 18 do 26 let) je potřeba pedagogického vedení pro optimální využití tohoto časového období. Děti a mladí lidé často ještě nemají dostatečnou zkušenost k tomu, aby si sami vybrali vhodné volnočasové aktivity, a proto potřebují jemné vedení. Klíčem k úspěchu je, aby toto vedení bylo nenásilné, nabízelo širokou škálu aktivit a bylo pro ně přitažlivé, s důrazem na jejich aktivní účast (Pávková, 1999, s. 13).

Děti mají relativně hodně volného času a je přirozené, že společnost by měla projevit zájem o to, jak tyto hodiny tráví. Bezpochyby je prvním a zásadním faktorem v této rovnici

role rodiny. Nicméně přesvědčení, že výchova dětí v jejich volném čase je výhradně záležitostí rodiny, se zdá být omylné.

Rodiny často trpí nedostatkem času a finančních prostředků a také jim chybí odborné kvalifikace pro komplexní výchovu. Kromě toho rodina není schopna plně uspokojit potřeby dětí, zejména těch dospívajících, kteří potřebují interakci se svými vrstevníky.

Některé snahy o omezení úlohy institucí v péči o děti mimo školní vzdělávání působí nedomyšleně a mohou mít nepříznivé důsledky. Jak historické zkušenosti, tak i zahraniční příklady potvrzují, že prevence je v oblasti výchovy účinnější a ekonomicky mnohem výhodnější než následné opravy a převýchova (Pávková, 1999, s. 14).

1.3 Faktory ovlivňující prožívání volného času

Volný čas přináší možnost svobody a seberealizace. Je to čas, kdy jedinec žije především pro sebe a má možnost volit aktivity podle svého zájmu. Význam volného času roste s věkem a rozšiřujícím se spektrem zájmů jedince. Pro rozvoj volného času je klíčový dostatečný blahobyt, který umožňuje širší škálu aktivit, zvláště ve společnostech s vysokou úrovní prosperity.

Podoba volného času je podmíněna mnoha faktory, jako jsou ekonomické a sociální podmínky, politické události a individuální charakteristika každého jednotlivce. Tyto vnější vlivy mohou formovat dostupnost času i způsob, jakým ho jedinec využije.

Vnitřní faktory, jako je osobnost a výchova, hrají také klíčovou roli. Zkušenosti a hodnoty nabyté v průběhu života, zejména v dětství, ovlivňují přístup jedince k volnému času a jeho preference v aktivitách. Dalšími důležitými faktory jsou věk, pohlaví, profese, vzdělání a vztah k práci. Výzkumy ukazují, že hodnotu volného času nejvíce oceňují lidé s vyšším vzděláním, zaměstnanci a studenti, zatímco pro důchodce, zemědělce a jedince s nižším vzděláním může být volný čas méně důležitý (Šerák, 2009, s. 37-40).

Z významných faktorů Šerák (2009) jmenuje následovně:

Věk: Zážitky spojené s volným časem se mění podle věku. Mladí lidé jsou typicky nejaktivnější kolem 17 let, kdy vykazují nejvyšší frekvenci různých aktivit. Postupně s nárůstem věku a přibýváním pracovních a rodinných povinností klesá četnost volnočasových aktivit.

Pohlaví: Muži a ženy mohou mít odlišné preference ve volném čase. Ženy často více směřují svou pozornost k rodině a domácnosti, rády navštěvují kulturní události

a upřednostňují spíše emocionálně laděné aktivity než racionální. Naopak muži se často věnují sportu a osobnímu rozvoji.

Sociální skupina: Různé sociální skupiny mají své vlastní hodnoty a normy, které ovlivňují, jak lidé tráví svůj volný čas. Rodina, přátelské kruhy nebo pracovní kolektivy mohou vytvářet specifická očekávání ohledně volnočasových aktivit.

Bydliště: Místo, kde žije jedinec, může ovlivnit dostupnost a povahu volnočasových aktivit. Lidé v městech mají obvykle širší nabídku kulturních a společenských aktivit než venkovští obyvatelé.

Profese: Charakter práce může mít vliv na to, jak lidé tráví svůj volný čas. Například dělníci se často věnují kutilství a sledování televize, zatímco zaměstnanci mají tendenci častěji se rekreovat a účastnit se kulturních akcí.

Vzdělání: Lidé s vyšším vzděláním často upřednostňují aktivnější a kulturně bohatší formy volnočasových aktivit, jako je sport, četba nebo návštěva kulturních akcí. Vzdělaní lidé si také častěji uvědomují důležitost osobního rozvoje a věnují více času sebevzdělávání.

Každý z nás má svůj vlastní jedinečný životní styl, který se odlišuje podle našich osobních preferencí, hodnot a zájmů. Tento styl života je ovlivněn mnoha faktory, včetně našeho prostředí, výchovy a životních okolností. Každý jedinec tak formuje svůj osobitý způsob života, který je jedinečný a přizpůsobený jeho vlastním potřebám a preferencím.

2 Výchova

Výchova je pro nás nejen procesem formování charakteru a dovedností jedince, ale také klíčem k budování silného a odpovědného občanství. Kvalitní výchova zahrnuje nejen předávání znalostí, ale i podporu rozvoje morálních hodnot, empatie a sociálních dovedností, které jsou nezbytné pro úspěch v dnešním světě.

Výchova je výsledkem dlouhého hledání optimálního výchovného modelu, který by integroval progresivní pedagogické tradice s potřebami moderní společnosti. Dnešní společenský vývoj je výrazně ovlivněn výchovou, která hraje klíčovou roli ve formování vzdělanosti, morálního uvědomění a sociální angažovanosti občanů. Naše pedagogické přístupy vycházejí z humanistických tradic a snaží se naplňovat ideály, které formulovali významní myslitelé jako Komenský, Rousseau, Kant, Pestalozzi, Spencer, Dewey a další. Tyto ideály zdůrazňují pluralitu výchovy a individuální rozvoj osobnosti. Současně se snažíme uplatňovat principy Deklarace lidských práv a vychovávat k posílení respektu k lidským právům, vzájemnému porozumění a míru (Jůva, 2001, s. 47).

2.1 Výchova mimo vyučování a její činitelé

Během ontogenetického vývoje se osobnost jednotlivce utváří pod vlivem různých faktorů. Už od narození člověk nese určité predispozice a dispozice, které mohou být dědičné nebo získané během prenatálního období. Vlivy prostředí začínají ovlivňovat jedince již od samého početí a formují ho podle svých vlivů. Zvláště významným faktorem pro formování osobnosti je sociální prostředí. Úmyslné působení na jedince, zejména na dítě, nazýváme výchovou, která má za cíl formovat pozitivní a žádoucí charakterové vlastnosti osobnosti.

Důležité poznatky ohledně významu výchovy a prostředí pro formování osobnosti jedince přináší Pávková (2008) a Průcha (2009). Pávková se hlouběji zabývá sociálním prostředím a vlivy výchovy, potvrzujíc, že již od raného dětství je jedinec vystaven různým vlivům prostředí, které mají klíčový vliv na formování jeho osobnosti. Zvláště zdůrazňuje úmyslné a cílené působení na jedince, což nazývá výchovou, jejímž cílem je formovat osobnostní charakteristiky považované společností za pozitivní a žádoucí.

Průcha, na druhé straně, se hlouběji zabývá úlohou rodiny a školy v procesu výchovy. Rodina, jako primární sociální skupina, má bohaté citové vztahy, které mají zásadní vliv na výchovu jedince od raného věku. Ovlivňuje jeho hodnoty, postoje a chování. Škola, jako další důležitý výchovný faktor, navazuje na výchovné základy položené rodinou a poskytuje

další prostor pro rozvoj osobnosti prostřednictvím vzdělávání, interakce s učiteli a vrstevníky a získávání nových zkušeností (Průcha, 2009, s. 345).

Kromě toho, jak naznačují Pávková a Průcha, nemůžeme opomenout vliv médií a informačních technologií. Ty mají stále větší podíl na formování osobnosti jedince a ovlivňují jeho vnímání světa, hodnoty a postoje. Média jsou důležitým zdrojem informací a interakce, které mohou buď posilovat pozitivní prvky osobnosti, nebo naopak přinášet rizika a negativní vlivy, jako jsou například stereotypy či nerealistická očekávání.

Děti a mladí lidé se na své cestě k dospělosti potýkají s mnoha vývojovými úkoly, které nesou určitá rizika a nejistotu. Proto je jedním z hlavních úkolů dospělých podporovat je v průběhu této náročné cesty. Základem efektivní pomoci mladým jedincům je vytvoření vztahu důvěry a úcty, schopnost být jim oporou a přátelstvím. Některé problémy, se kterými se dnešní mladí lidé potýkají, mohou být příliš složité na to, aby je vychovatelé zvládli sami, a vyžadují spolupráci s dalšími specialisty, jako jsou psychologové, psychiatři, sociální pracovníci, právníci a další. Přesto jsou vychovatelé často klíčovými osobami, kterým mladí jedinci důvěřují, a jsou tak "odborníky první linie," kteří identifikují problémy a usnadňují kontakt mezi mladým jedincem a odborníky (Pávková, 2008, s. 34-35).

2.2 Pojem výchova mimo vyučování

Kromě rodičů přijímají děti stimuly pro svůj vývoj také z širšího okolí. Sem řadíme ostatní členy rodiny, kamarády, sousedy, spolužáky, učitele, lidi, se kterými se setkávají v jídelně, na hřišti, a dále televize, filmy, knihy, časopisy, hudba atd. Tyto složky prostředí tvoří svět v němž dítě žije a který ho obklopuje.

Získání zkušeností se liší od pouhého napodobování. Když se dítě poprvé dotkne horkého jídla, pochopí, že je horké, protože to pocítí. Význam slova "horké" si dítě uvědomí z vlastní zkušenosti, nejen tím, že by něco pouze opakovalo.

Děti se obvykle chovají tak, aby zapadly do svého okolí. Pokud vyrůstají v prostředí, kde se cení hraní s panenkami, budou si s panenkami hrát. Jestliže je kolektiv zaměřen na fotbal, pravděpodobně se také budou věnovat fotbalu. Hodnota příslušenství k určité skupině ovlivňuje chování dětí.

Okolí formuje postoje a názory dětí. Děti, jejichž rodiče kladou důraz na vzdělání, se obvykle vyvíjejí dobře. V rodinách, kde se cení týmová práce, jsou děti spolupracující a pilné.

Výchova dětí mimo školu zahrnuje vlivy z rodiny, školy, mimoškolních zařízení, dalších subjektů a dalších společenských vlivů.

V této práci definujeme výchovu mimo výuku takto:

- probíhá mimo povinné výuky,
- probíhá mimo bezprostřední vliv rodiny,
- je institucionálně zajištěná,
- uskutečňuje se převážně ve volném čase (Hájek a kol., 2008, s. 67).

Pedagogické působení na volný čas, zejména v oblasti výchovy dětí a mládeže mimo školní výuku, představuje klíčový aspekt výchovné práce. Tato oblast poskytuje jedinečnou možnost vést jedince k uváženému využívání volného času, formování hodnotných zájmů, uspokojování a kultivaci důležitých lidských potřeb, rozvoji specifických dovedností a upevnění žádoucích morálních vlastností. Obsah i způsob, jakým trávíme volný čas, mají významný dopad na naši psychickou pohodu. Způsob, jakým se odpočíváme, rekreujeme a bavíme, se může promítat i do našeho výkonu ve škole či práci. Hodnotné a trvalé zájmy, které si člověk vybuduje v průběhu života, mohou pozitivně ovlivnit nejen mezilidské vztahy, ale také rodičovství a výchovu v rodině.

Dalším významným cílem výchovy mimo školní výuku je podpora rozvoje touhy po celoživotním učení, zejména v kontextu individuálních zájmů jednotlivce. Tato oblast výchovy plní multifunkční roli v rámci vzdělávání, zdravotní prevence a sociálního rozvoje. Poskytuje ochranu proti nežádoucím a škodlivým projevům chování, což je zvláště důležité v době narůstající kriminality mezi mladými a snižujícího se věku páchaní trestných činů. Efektivní pedagogické intervence do volného času dětí a mládeže představují účinný nástroj prevence vážných výchovných problémů, jako jsou agresivní projevy, záškoláctví, závislost na drogách, hazardní hry, nadměrné používání virtuální reality a sexuální problémy (Pávková, 2008, s. 38).

2.3 Požadavky na výchovu mimo vyučování

Ve výchově mimo vyučování, jako je například práce ve školní družině, je dodržování standardních pedagogických principů zcela zásadní. To zahrnuje adekvátnost, názornost, aktivní zapojení, cílenost, systematický přístup, posloupnost, podporu pozitivní motivace a ocenění pozitivních osobnostních vlastností. Nicméně v této oblasti existují specifické požadavky na pedagogy, pokud jde o řízení volného času. Respektování těchto zásad je klíčové pro rozvoj pozitivních stránek volného času, jako je pocit svobody a dobrovolnosti.

Například při organizaci aktivit, jako jsou výtvarné dílny, by pedagog měl brát v úvahu tyto principy.

Pedagogickým ovlivňováním volného času ve školní družině se snaží pedagogové vést děti k různorodým a smysluplným aktivitám, které naplňují jejich volný čas. Tyto aktivity jsou zaměřeny na podporu jejich spokojenosti a osobního rozvoje (Pávková, 2008, s. 12).

Jednota a specifická vyučování a výchovy mimo vyučování klade důraz na společné plnění výchovného cíle, tj. rozvoj osobnosti, a vyžaduje spolupráci mezi učiteli a vychovateli. Dalším klíčovým požadavkem při práci s dětmi ve volném čase je **dobrovolnost**. I když volný čas zahrnuje svobodnou volbu jedince, účast dětí ve činnostech často vyžaduje pedagogické ovlivňování, s důrazem na respektování individuálních preferencí a podporu dobrovolné angažovanosti (Pávková, 2008, s. 46).

Důležité je také zdůraznit **požadavek na aktivní zapojení**, kdy je kladen důraz na účast dětí ve všech fázích činnosti. Tím se podporuje rozvoj jejich iniciativy, nápaditosti, kreativity a samostatnosti.

Požadavek na pestrost, zajímavost a přitažlivost obsahu, metody a formy práce, a také jejich variace, je zohledňován s cílem respektovat individuální potřeby dětí. Dále je uplatňován požadavek na odpočinek a rekreaci, které jsou důležité pro regeneraci duševních i fyzických sil.

Při zařazování činností ve školní družině je tedy nutné dbát na to, aby přispívaly k odstranění únavy a podpoře potřeby **odpočinku a rekreace**.

Požadavek na citlivost a citovost určuje, jak by pedagog měl interagovat se žáky. Je nezbytné projevovat zvýšenou citlivost při provádění činností, protože ovlivňují nejen rozumovou stránku osobnosti dítěte, ale také jeho emocionální sféru. Cílem je vytvářet pozitivní emocionální zážitky u všech účastníků.

Důležitou součástí je **zájmová činnost**, která nejenže podporuje rozvoj specifických zájmů dětí, ale také naplňuje jejich individuální potřeby. Klíčovým cílem této pedagogické oblasti je aktivně podněcovat, postupně rozvíjet a hlouběji prozkoumávat tyto zájmy u dětí.

Naprosto klíčový je i **požadavek na sociální interakci**, který zdůrazňuje důležitost trávení volného času s ostatními lidmi a přáteli. Každý by měl mít možnost být přijat bez ohledu na své vlastnosti a najít své místo a přínos v kolektivu. Je nezbytné, aby instituce neomezovaly čas, který jedinec může trávit se svou rodinou, a umožnily tak vytváření silných vazeb a podporu osobního rozvoje ve všech aspektech života.

Důležitost **požadavku na efektivitu** nelze přehlédnout. Tento požadavek se zaměřuje na dosažení správných cílů prostřednictvím vhodných a úměrných prostředků s důrazem na racionální a hospodárné využívání zdrojů.

V současné době je často nevyhnutelné brát v úvahu finanční omezení jako prioritní faktor. V rámci daných finančních možností se vynořují otázky týkající se efektivního zajištění potřebného materiálu pro práci, hledání cenově výhodných prostorů pro specifickou činnost a také nalezení kvalifikovaných jednotlivců s odborným zaměřením na vedení volnočasových aktivit. Mnozí pracovníci se věnují těmto činnostem dobrovolně a bez nároku na odměnu.

Právě díky dobrovolnému zapojení mnoha pracovníků bez nároku na odměnu se mohou tyto aktivity plně rozvíjet. **Požadavek na efektivitu** těchto aktivit je však jen jedním z aspektů, který se pojí s jejich prováděním. Kvalita a **evaluace** hrají klíčovou roli v procesu, který by měl být pravidelně reflektován a hodnocen, abychom mohli zajistit dosahování stanovených cílů. Prezentace výsledků své práce je pak prostředkem, jak sdělit úspěchy a zlepšení v oblasti výchovných aktivit. Interní evaluace by měla být aktivně využívána k neustálému zdokonalování procesů, zatímco externí hodnocení provádějí nadřízené orgány, jako je například Česká školní inspekce nebo zřizovatel (Pávková, 2008, s. 49).

2.4 Obsah výchovy mimo vyučování

Rozsah výchovy mimo vyučování je široký a zahrnuje škálu různorodých výchovně-vzdělávacích aktivit. Tyto aktivity lze rozdělit do několika kategorií, jako jsou odpočinkové, rekreační, zájmové, veřejně prospěšné, sebeobslužné a příprava na vyučování. Princip dobrovolnosti je klíčový zejména pro odpočinkové, rekreační, zájmové a veřejně prospěšné aktivity, zatímco sebeobslužné činnosti a příprava na vyučování jsou považovány za povinné.

Odpočinkové aktivity jsou určené k odpočinku, které mají za cíl poskytnout psychickou i fyzickou relaxaci a odstranit únavu, a to v souladu s individuálními potřebami. Mezi tyto aktivity mohou patřit různé relaxační techniky, jako je autogenní trénink, který má také terapeutický efekt na psychiku jednotlivce.

Rekreační aktivity jsou zaměřeny na odstranění únavy a zahrnují různé pohybové aktivity, sportovní aktivity, turistiku nebo manuální práce, které se ideálně provádějí venku. Pravidelné zařazování těchto rekreačních činností má pozitivní vliv na zdravý duševní a tělesný vývoj dětí.

Zájmové aktivity jsou klíčové pro formování životního stylu a hodnotové orientace. Ideálem je vychovat jedince s mnohostrannými zájmy.

Sebeobslužné činnosti jsou nezbytné pro rozvoj samostatnosti dětí a zahrnují různé aktivity spojené s péčí o sebe a svůj majetek. Tímto se rozumí například osobní hygiena, oblékání dle aktuálního počasí, udržování pořádku ve svém okolí a vytváření sociálních návyků.

Veřejně prospěšné aktivity mají za cíl motivovat děti k dobrovolné práci ve prospěch druhých. Tímto způsobem podporují rozvoj pozitivních charakterových vlastností a zlepšují sociální vztahy mezi jednotlivci.

Příprava na vyučování se zaměřuje na činnosti spojené s plněním školních povinností. Klíčovým prvkem v této oblasti je vytváření zajímavých a inovativních forem práce, aktivní využití didaktických her a úzká spolupráce s učiteli a rodiči, což přispívá k úspěšnému plnění školních úkolů (Pávková, 2008, s. 51-52).

2.5 Přehled školských výchovných zařízení podílejících se na výchově v době mimo vyučování

Školská výchovná zařízení, definovaná školským zákonem a následnými předpisy, představují klíčové prvky v rámci vzdělávacího systému. Každé z těchto zařízení vypracovává svůj vlastní školní vzdělávací program, což jim umožňuje přizpůsobit se konkrétním potřebám a specifikům.

V kontextu České republiky mají školská výchovná zařízení významný dopad na pedagogické působení ve volném čase dětí i dospělých, což přináší řadu výhod. Pedagogičtí pracovníci disponují odpovídajícím vzděláním a programy jsou navrženy s ohledem na pedagogicko-psychologické poznatky a respektování individuálních potřeb účastníků. Důraz je kladen na zajištění bezpečného prostředí a vytváření aktivit, které splňují různorodé standardy v oblasti pedagogiky, psychologie, estetiky a hygieny.

Školská výchovná zařízení zaměřená na výchovu ve volném čase lze rozdělit do tří hlavních skupin: zařízení pro zájmové vzdělávání, výchovná a ubytovací zařízení a zařízení pro ústavní a ochrannou výchovu. Každý typ zařízení má své specifické poslání a plní základní funkce v různých kontextech, přičemž pedagogické ovlivňování volného času má své vlastní charakteristiky (Bendl, 2015, s. 133).

Školní družiny se specializují na práci s dětmi prvního stupně základní školy, a to zahrnuje široké spektrum funkcí. Kromě výchovné a zdravotní role, kterou plní, mají významný vliv i ve společenském kontextu. Jsou prostředím, kde děti získávají sociální péči a kde je zajištěna jejich bezpečnost v době, kdy jsou jejich rodiče v zaměstnání.

S ohledem na specifika mladších školních dětí se školní družiny zaměřují na poskytování pestré škály zájmových aktivit a na uspokojování jejich potřeby pohybu. To znamená, že se snaží vytvořit prostředí, ve kterém se děti mohou aktivně zapojovat do různých činností a rozvíjet své dovednosti a zájmy. Tímto způsobem pomáhají podporovat celkový rozvoj dětí a posilovat jejich schopnosti přizpůsobit se a komunikovat ve společnosti.

Školní kluby poskytují prostor pro děti středního školního věku, především pro žáky druhého stupně základní školy. Jejich program je pečlivě navržen s ohledem na specifické potřeby a zájmy této věkové skupiny. Hlavním cílem je podpora samostatnosti a rozvoj dovedností, které jsou důležité pro přechod do dospělosti. Školní kluby fungují na dobrovolnickém principu a klade se důraz na různorodost aktivit, které nabízejí. Mezi tyto aktivity patří kroužky, sportovní oddíly a volné činnosti v prostorách klubu. Tímto způsobem poskytují dětem možnost aktivně se zapojovat do různých činností a rozvíjet své schopnosti a zájmy v prostředí, které je podporuje a motivuje.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže zahrnují různé zařízení jako jsou domy dětí a mládeže a stanice zájmových aktivit. Tyto instituce se specializují na poskytování různorodých zájmových činností pod vedením zkušených pedagogů. Jejich nabídka zahrnuje jak pravidelné, tak i příležitostné aktivity, soutěže a tábory, které umožňují účast dětem, mládeži a jejich rodinám.

Domovy mládeže nabízejí ubytování, stravování a výchovnou péči pro studenty středních škol, kteří nemají možnost denního dojíždění. Kromě vzdělávacích aktivit se zaměřují na smysluplné trávení volného času mládeže, s důrazem na dobrovolnost.

Dětské domov, jako součást ústavní výchovy, hraje specifickou roli v péči o děti ve věku od 3 do 18 let. Jejich hlavním cílem je zajistit, aby děti prožívaly volný čas podobně jako v rodině, a podporovat jejich účast na zájmových činnostech a ve vzdělávání.

Základní umělecké školy s různými uměleckými obory, jako jsou hudba, tance, výtvarné umění a divadlo, poskytují možnosti pro děti, mládež i dospělé se zájmem a talentem v oblasti umění. Tyto školy je připravují na další studium na středních a vysokých uměleckých školách.

Jazykové školy mají významný podíl na poskytování zájmového vzdělávání v oblasti cizích jazyků. Spolu s dalšími subjekty, jako jsou občanská sdružení, studentské organizace, sportovní a kulturní kluby, ovlivňují volný čas dětí a mládeže. Existují rovněž speciální "obecně prospěšné společnosti" (označované zkratkou o. p. s.), které se angažují ve výchově dětí a mladých lidí v souladu s určitými hodnotami nebo náboženskými principy. Jako příklad

lze uvést salesiánská střediska mládeže, která skrze své aktivity ve volném čase provádějí výchovu založenou na křesťanských hodnotách (Pávková, 2008, s. 43-45).

3 Školní družina

„Školní družina je školské zařízení výchovy mimo vyučování, je mezi ostatními zařízeními určenými pro volný čas dětí nejčetnější, zaměstnává nejvíce vychovatelů a jeho odděleními prošlo nejvíce dětí. Výchova je společenský proces, a tedy i výchovu ve školní družině je třeba chápat jako součást nutné společenské reprodukce, nikoli jako hlídání dětí - tj. pouhou sociální službu.“ (Hájek, Pávková, 2007, s. 9).

Školní družiny představují významnou součást školního prostředí, kde se poskytuje zájmové vzdělávání pro žáky z jedné nebo více základních škol na základě vlastního vzdělávacího programu. Tento program umožňuje školním družinám flexibilitu v profilování svých aktivit, aby lépe odpovídaly individuálním potřebám a zájmům žáků. Hlavním cílem školních družin je poskytnout žákům prostor pro výchovu, vzdělávání a rozvoj skrze různorodé rekreační, sportovní a zájmové aktivity mimo běžné vyučování.

Tato forma péče je zejména zaměřena na nejmladší žáky, tj. od první do páté třídy základní školy, včetně přípravných tříd nebo stupňů. I když jsou školní družiny otevřené i pro starší žáky, například druhého stupně základní školy, je důležité poznamenat, že žáci vyšších ročníků nebo jiných typů škol nejsou zařazeni do pravidelné denní docházky.

V rámci školních družin se koná široká škála zájmových aktivit, které se odehrávají v bezpečném a podnětném prostředí pro děti. Tato nabídka je navržena s ohledem na dostupnost pro rodiče z finančního hlediska (Hájek, Pávková, 2007, s. 10).

3.1 Edukační aktivity

Vzdělávací programy ve školních družinách mají klíčovou roli ve výchově mimo běžné vyučování. Tyto aktivity nejen obnovují energii žáků, ale také uspokojují jejich potřeby. Školní družiny plní různé funkce, včetně sociální, relaxační, regenerační, kompenzační a výchovné funkce, jak bylo dříve zmíněno.

Pro naplnění těchto funkcí se využívají různé aktivity, které zahrnují odpočinkové aktivity, rekreační činnosti, přípravu na vyučování a zájmové aktivity (Bartoš, 2004, s. 16).

- **Odpočinkové činnosti** jsou důležitou součástí programu školní družiny. Tyto činnosti mají za úkol odstranění únavy žáků z náročného školního dne. Dochází k nim obvykle po obědě nebo před vyučováním, což přináší prospěch žákům, kteří vstávají brzy ráno. Tato odpočinková funkce může být realizována prostřednictvím klidného odpočinku na lehátku nebo koberci, poslechem předčítání nebo účastí ve stolních hrách.

- **Rekreační činnosti** mají za úkol obnovit žákovské síly. Zahrnují aktivní odpočinek, který často spočívá v náročnějších pohybových, sportovních nebo turistických aktivitách. Tento typ činností je preferován ve venkovním prostředí a provozuje se v rámci skupin.
- **Příprava na vyučování** zahrnuje plnění školních povinností, jako je vypracovávání domácích úkolů (vždy s předchozím souhlasem rodičů) nebo interaktivní opakování učiva skrze didaktické hry. Nicméně, tato činnost není povinná v rámci programu školní družiny.
- **Zájmové činnosti** jsou cestou k individuálnímu rozvoji osobnosti žáků, které mohou být uskutečňovány různými způsoby – ve skupinovém i individuálním formátu, organizovaně či spontánně. Jejich klíčovým prvkem je aktivní zapojení žáků, což nejenže přináší radost a odvrací nudu, ale také posiluje jejich dovednosti, znalosti a podporuje kreativitu. Dobře zvolené a motivující zájmové aktivity přispívají k celkovému rozvoji osobnosti v intelektuální a emocionální oblasti. Důležitou roli hraje i vytváření a upevňování pozitivních vztahů mezi žáky a má zároveň významný preventivní aspekt, což podporuje rozvoj sociálních dovedností (Hájek, Pávková, 2007, s. 89).

V rámci školní družiny se nabízí rozmanitá škála aktivit, mezi které řadíme:

- **Pohybové a tělovýchovné činnosti:** Nabízejí široké spektrum možností pro fyzickou aktivitu žáků. Mezi tyto aktivity patří běžné pohybové aktivity, jako je chůze a běh, stejně jako cvičení bez použití speciálních pomůcek, protahování a úpravy tělesné kondice pomocí tělocvičného náčiní. Tyto aktivity nejenže představují prevenci proti sedavému způsobu života, ale také poskytují motivaci k pravidelnému pohybu. Dále mohou přispívat k multikulturnímu a ekologickému vzdělávání, zejména pokud se realizují v přírodním prostředí. Doporučuje se začleňovat cvičení na protažení a relaxaci do ranního programu, zatímco odpolední hodiny jsou vyhrazeny různým pohybovým aktivitám, které žáci mohou využít ke zlepšení své fyzické kondice a koordinace. Před zahájením intenzivnějšího cvičení je důležité zajistit, aby dětský organismus byl dostatečně zahřátý, aby se minimalizovalo riziko zranění.
- **Rukodělné činnosti:** Tyto činnosti rozvíjí jemnou motoriku a kreativitu žáků. Žáci se mohou zabývat výtvarnými technikami, modelováním, kreslením nebo tvořením

vlastních artefaktů. Díky těmto aktivitám se učí trpělivosti, pečlivosti a přesnosti při práci s materiálem.

- **Hudební a taneční činnosti:** Školní družina nabízí prostor pro hudbu a tanec jako prostředky pro vyjádření emocí a radosti. Zpívání, hra na hudební nástroje a taneční choreografie posilují pocit sounáležitosti a tvořivosti. Hudba může být součástí ranního programu pro povzbuzení a pozitivní náladu. Lze jí v družině využívat i jako součást aktivity, nikoliv pouze taneční.
- **Literárně-dramatické činnosti:** Dramatická výchova umožňuje žákům rozvíjet komunikační dovednosti, představivost a sebevědomí. Práce s divadelními technikami, improvizace a představení nejenže posilují schopnost vyjadřování, ale také podporují porozumění různým žánrům a příběhům. Literárně-dramatické aktivity zahrnují i práci s knihami a časopisy s cílem podporovat čtenářskou gramotnost.
- **Výtvarné činnosti:** Výtvarná výchova není pouze o kreslení a malování, ale také o objevování estetiky ve světě kolem nás. Děti se mohou zabývat výtvarnými experimenty, výrobou předmětů z recyklovaných materiálů nebo tvorbou koláží. Důležitým prvkem je podpora spontánního tvoření a respektování individuálního vyjádření.
- **Rekreační aktivity** pak zahrnují kreativní hry, které podporují využití vlastní fantazie a ruční práce při vytváření různých pomůcek a prostorových situací. Tyto aktivity nejenže posilují estetické vnímání, ale také propojují estetické vzdělávání s dalšími zájmovými činnostmi, což může motivovat žáky k dalším výtvarným aktivitám. Hodnocení úspěchu těchto aktivit se nezaměřuje pouze na výtvarné výtvary, ale také zohledňuje radost z činnosti, zájem, schopnost spolupráce a vyjádření samotných žáků (Hájek, Pávková, 2007, s. 89-95).

4 RVP Člověk a svět práce pro 1. stupeň

V oblasti Člověk a svět práce je kladen důraz na široké spektrum pracovních činností a technologií, které formují základní uživatelské dovednosti a orientaci v životě a práci. Tato vzdělávací oblast vychází z reálných životních situací, ve kterých se žáci setkávají s různými formami lidské činnosti a technologií. Záměrně podporuje praktické a aplikované učení, což je klíčové pro efektivní rozvoj žáků.

Vzdělávací oblast Člověk a svět práce se zaměřuje na rozvoj praktických dovedností a návyků, které jsou klíčové pro úspěšné uplatnění jednotlivce v životě a ve společnosti. Odlišuje se tím od ostatních vzdělávacích oblastí a zdůrazňuje tvůrčí zapojení žáků. Obsah této oblasti je na 1. stupni rozdělen do čtyř tematických okruhů a na 2. stupni do osmi, kde Svět práce má povinné zastoupení, což umožňuje školám flexibilitu ve volbě obsahu dle vlastních potřeb.

Cílem vzdělávací oblasti je podpora rozvoje klíčových kompetencí žáků, jako je pozitivní vztah k práci, odpovědnost za výsledky, osvojení základních pracovních dovedností a návyků, plánování a organizace práce a efektivní využívání nástrojů a pomůcek. Důraz je také kladen na vytrvalost, tvořivost a schopnost dosahovat kvalitních výsledků, stejně jako na porozumění vztahu mezi technikou a pracovní činností člověka, což přispívá k hlubšímu poznání okolního světa a formování nových postojů a hodnot vůči práci, technologii a životnímu prostředí (RVP ZV, 2023, s. 104).

4.1 Vzdělávací obsah vzdělávacího oboru

Ve vzdělávací oblasti jsou rovněž stanoveny tzv. očekávané výstupy pro jednotlivá období, což představuje zamýšlený stupeň dovedností a schopností, které by měl žák dosáhnout na konci daného období. V RVP ZV jsou definována dvě období na prvním stupni, a to 1. období (1. až 3. ročník) a 2. období (4. a 5. ročník).

„Očekávané výstupy RVP ZV na konci 5. ročníku (2. období) a 9. ročníku stanovují závaznou úroveň (...), která musí být na konci 1. stupně a 2. stupně ZŠ dodržena. Očekávané výstupy na konci 3. ročníku (1. období) stanovují pouze orientační (ne závaznou) úroveň (...)" (RVP ZV, 2023, s.14).

K dosažení doporučených a závazných cílů, jak jsou uvedeny v RVP ZV, je klíčovou součástí konkrétní učivo. Učivo je chápáno jako seznam témat nebo činností. „Učivo, vymezené v RVP ZV, je doporučeno školám k distribuci a k dalšímu rozpracování do jednotlivých ročníků nebo delších časových úseků“ (RVP ZV, 2023, s.15).

Práce s drobným materiálem – učivo

Učivo zahrnuje následující aspekty:

- Vlastnosti materiálu, a to jak přírodního původu (přírodniny), tak umělých materiálů, včetně modelovací hmoty, papíru, kartonu, textilu, drátu, fólie a dalších.
- Pracovní pomůcky a nástroje, s důrazem na jejich funkce a využití.
- Jednoduché pracovní operace a postupy, spolu s organizací práce.
- Lidové zvyky, tradice a řemesla, které přispívají k pestrosti kulturních prvků.

Konstrukční činnosti – učivo

V rámci výuky jsou zahrnuty následující aspekty:

- Stavebnice, a to jak plošné, tak prostorové a konstrukční, umožňující sestavování různorodých modelů.
- Práce s návodem, předlohou a jednoduchým náčrtem, což rozvíjí schopnosti žáků v orientaci a praktickém provádění konkrétních postupů.
-

Pěstitelské práce – učivo

V rámci výuky jsou zahrnuty následující aspekty týkající se pěstování rostlin:

- Základní podmínky pro pěstování rostlin, které zahrnují aspekty jako půda a její zpracování, výživa rostlin a osivo.
- Pěstování různých typů rostlin ze semen, a to jak v místnosti, tak na zahradě, s důrazem na okrasné rostliny, léčivky, koření, zeleninu a další.
- Specifické metody pěstování pokojových rostlin.
- Rostliny s jedovatými vlastnostmi, rostliny s účinky jako drogy a problematika alergií spojených s rostlinami.
-

Příprava pokrmů – učivo

V rámci výuky jsou zahrnuty následující témata týkající se kuchyňských dovedností:

- Základní vybavení kuchyně, zahrnující potřebné nástroje a vybavení pro efektivní přípravu jídel.
- Postupy výběru, nákupu a skladování potravin, přičemž je kladen důraz na správné zacházení s potravinami.
- Jednoduchá úprava stolu a pravidla správného stolování, podporující vhodné chování během jídla.

- Historie a význam techniky v kuchyni, které reflektují vývoj a důležitost technologických aspektů spojených s přípravou pokrmů (RVP ZV, 2023, s.105-107).

5 Pracovní výchova

Z historických pramenů lze vyčíst, že od pradávna byly děti připravovány pro práci již od nejtělejšího věku. S nástupem otrokářství došlo nejen k transformaci charakteru práce, ale i k přehodnocení přístupu k výchově, kde fyzická práce byla dlouho vnímána spíše jako trest nebo břemeno otroků (autor neznámý, citováno podle dostupných pramenů).

V období rozvoje řemesel mezi 14. a 16. stoletím docházelo k významným změnám v postavení fyzické práce a pojetí výchovy. Začala se prosazovat myšlenka, že fyzická práce by měla být součástí vzdělání, ačkoliv ještě nebyla přímo začleněna do školního vyučování.

Jedním z významných průkopníků v oblasti pracovní výchovy byl Jan Amos Komenský (1592–1670), který zdůrazňoval důležitost seznamování dětí s ručními a hospodářskými pracemi již od jejich útlého věku. Komenský navrhoval, aby se tyto dovednosti rozvíjely paralelně s rozvojem jazykových schopností a představ dětí (Honzíková, 2015, s. 15).

O samostatné výuce ručních prací můžeme hovořit až v období Rakouska-Uherska za vlády Marie Terezie. V triviálních školách se tehdy dívky učily plést a šít. Toto téma dále rozvinul Základní zákon o školách obecných, který byl schválen v roce 1869 a předepsal povinnou výuku ručních prací pro dívky na všech školách (Honzíková, 2015, s. 17).

Pracovní výchova na školách pokračovala v postupném rozvoji a přizpůsobovala se požadavkům doby. V meziválečném období měla zejména praktický význam, přičemž dívky se věnovaly zejména dovednostem jako šití, údržba oděvů, háčkování a pletení. V této době byla pracovní výchova zavedena i pro chlapce, kteří se učili především konstrukčním a jiným pracovním dovednostem.

Po roce 1945 došlo k útlumu pracovních činností ve školách v důsledku zestátnění škol, a praktické předměty takřka vymizely. Jejich návrat do osnov se uskutečnil až v roce 1956. Od roku 1960 je na českých školách oficiálně zaveden předmět pracovní vyučování (Honzíková, 2015, s. 25).

5.1. Pracovní vyučování

Praktické pracovní činnosti a rozmanité formy práce hrají významnou roli v pedagogickém procesu, zejména na základních školách a odborných školách. Tyto aktivity nejsou pouze prostředkem k získání technických dovedností, ale slouží také k posílení schopnosti pracovat soustředěně, kultivovaně a pečlivě, a k vytvoření pozitivního vztahu k práci a osobní odpovědnosti za provedenou činnost.

Žáci se během praktických prací seznamují s různými materiály, jako je papír, textil, dřevo a elektrotechnické materiály, a pracují s nástroji, stroji a měřicími přístroji ve speciálních dílnách. Cílem těchto činností je nejen získání konkrétních technických dovedností, ale také porozumění vlastnostem materiálů a funkcím nástrojů a strojů.

Důležité je propojení teoretického vzdělávání s praktickými činnostmi, aby se podpořilo samostatné myšlení, vynalézavost a tvůrčí schopnosti žáků. Instruktaž hraje v tomto procesu klíčovou roli, kombinuje vysvětlování, demonstraci a vlastní procvičování činností. Žáci jsou aktivně zapojeni do jednotlivých fází praktických úkonů a instruktáž se efektivně využívá pro rozvoj jejich intelektuálních i pracovních dovedností. Tyto metody umožňují individualizované nebo skupinové formy práce a poskytují prostor pro aktivní samostatnou práci žáků (Skalková, 2007, s. 198).

Různé formy výuky spojené s pracovními činnostmi, jak popisuje Kalhous (2009), poskytují cenný rámec pro efektivní edukaci. Tyto metody výuky propojují teorii s praxí a umožňují studentům aplikovat své znalosti v reálných situacích, což vede k hlubšímu porozumění a zapamatování učiva:

Individualizovaná výuka: Individualizovaná výuka klade důraz na potřeby konkrétního žáka. Učitel sleduje a diagnostikuje každého žáka a na základě těchto poznatků upravuje výuku tak, aby odpovídala individuálním schopnostem, tempu učení a zájmům žáka. Tím se vytváří prostředí, kde je vzdělávání přizpůsobeno jednotlivým potřebám žáků, což může podporovat efektivitu učení.

Frontální výuka: Je metodou výuky, při které učitel předává informace všem žákům současně. Učitel se obvykle nachází před tabulí nebo výukovými pomůckami a prezentuje znalosti a koncepty žákům. Tato forma výuky je efektivní pro základní přenos informací a zajištění jednotného porozumění danému tématu ve třídě.

Hromadná výuka: V kolektivní výuce spolupracují žáci na řešení problémů a hledání odpovědí společně. Tato metoda zdůrazňuje spolupráci a interakci mezi žáky a učitelem, kde se každý aktivně zapojuje do procesu učení. Tento přístup může povzbudit kreativitu a komunikační dovednosti.

Projektová výuka: Metoda projektové výuky propojuje různé školní předměty a umožňuje žákům samostatně se učit s minimálním vedením učitele. Žáci se zapojují do konkrétního projektu, kde aplikují a spojují různé dovednosti a znalosti. Tento výukový přístup podporuje aktivní zapojení žáků a posiluje jejich schopnost pracovat samostatně.

Tematická výuka: Tematická výuka je zaměřena na konkrétní téma, které se prolíná všemi předměty. Žáci studují téma z různých perspektiv a současně rozvíjejí komplexní chápání daného tématu. Tato forma výuky může podporovat propojení znalostí a integraci učiva.

Diferencovaná výuka: Individuální přístup v diferencované výuce spočívá v rozdělení žáků do skupin podle jejich úrovně znalostí. Učitel pak upravuje výuku tak, aby každá skupina pracovala na svém vlastním tempu a úrovni porozumění. Tímto způsobem se výuka flexibilně přizpůsobuje individuálním schopnostem a potřebám každého žáka.

Skupinová výuka: Skupinová výuka vytváří prostor pro spolupráci mezi žáky ve skupinách při řešení úkolů. Skupiny mohou být sestaveny na základě vlastního výběru, náhodně nebo podle specifických kritérií. Tento přístup k výuce posiluje dovednosti spolupráce, komunikace a práce v týmu (Kalhous, 2009, s. 293-307).

5.2 Struktura organizace pracovního vyučování

Organizační struktura pracovního vyučování na základní škole se primárně odehrává během vyučovací hodiny, která obvykle probíhá ve třídě, zejména na prvním stupni, případně v oddělené pracovně vyhrazené pro praktické činnosti.

Učitel by měl navrhnout organizaci hodiny tak, aby měl dostatek času věnovat se individuálně slabším žákům a poskytnout jim potřebnou podporu během výuky. Efektivním přístupem může být vnitřní rozdělení třídy do skupin, kde každá skupina reprezentuje heterogenní složení žáků. V každé třídě a ročníku by měly být vytvořeny pracovní skupiny, aby žáci již v mladším věku zažívali kolektivní přístup k práci a sdíleli odpovědnost za své úkoly. Práce ve skupinách je považována za efektivní metodu, která umožňuje žákům rozvíjet kolektivní dovednosti a odpovědnost.

Kolektivní práce ve skupinách má významný výchovný dopad, neboť žáci se stávají vzájemně závislími a učí se koordinovat své úsilí s úsilím ostatních. Tímto způsobem se připravují na život a rozvíjejí kolektivní cítění, což podporuje jejich sociální a pracovní dovednosti (Maňák, 2001, s. 20).

V závislosti na prostředí a vybavení může výuka pracovního vyučování probíhat v různých kontextech, zahrnujících:

- Ve třídě: Tradiční výuka pracovního vyučování může probíhat přímo ve třídě, kde učitel vysvětluje teoretické koncepty, poskytuje pokyny a připravuje žáky

na praktické činnosti. Tímto způsobem se budují základní znalosti a dovednosti spojené s daným oborem.

- V dílnách – v odborných učebnách: Pro praktickou stránku pracovního vyučování jsou dílny a odborné učebny klíčovým prostředím. Zde žáci získávají praktické dovednosti spojené s konkrétním oborem, provádějí experimenty, a aplikují teorii v reálných situacích. Tato prostředí poskytují žákům možnost naučit se pracovní postupy a techniky specifické pro daný obor.
- Na školním pozemku: Některé praktické aktivity pracovního vyučování mohou probíhat přímo na školním pozemku. To může zahrnovat venkovní aktivity, pole, zahrady nebo další prostory, kde žáci mohou aplikovat své dovednosti v reálném prostředí.
- Na exkurzích: Exkurze poskytují žákům možnost získat praktické zkušenosti mimo školní prostředí. Navštěvování firem, průmyslových zón, nebo specializovaných podniků umožňuje žákům nahlédnout do reálného pracovního světa a aplikovat své znalosti a dovednosti v praxi.

Tímto rozmanitým využitím prostředí se pracovní vyučování snaží poskytnout žákům komplexní a interaktivní zkušenosti, které odrážejí různé aspekty pracovního prostředí a připravují je na praktický život a profesní dráhu.

5.3 Rozmanité materiály pro pracovní činnosti na Základní škole

Každodenně se děti i dospělí dostávají do kontaktu s nejrůznějšími materiály, přičemž jejich vnímání a interakce s těmito materiály se liší. Zatímco my dospělí máme obvykle jasnou představu o účelu a správném zacházení s materiálem, zato děti se s nimi seznamují od útlého věku. Pro ně je to doba objevování, zkoumání vlastností, dotýkání se a projevení zvědavosti týkající se původu materiálů.

V této fázi je důležité, aby děti byly směřovány k hlubšímu porozumění materiálům. Tuto roli by měli převzít dospělí jako například rodiče, prarodiče a pedagogové, kteří hrají klíčovou roli ve vzdělávacím procesu. Jejich úkolem je vést děti k co nejlepšímu "uchopení" materiálu a rozvoji schopnosti analyzovat a chápat různé materiály.

Praktické vyučování poskytuje dětem skvělou příležitost pro osobní setkání s různými materiály, které jim umožní učení se prostřednictvím vlastních zkušeností. Nicméně, výběr materiálů, technik a pomůcek pro výuku by měl být učiteli pečlivě promyšlen. Je důležité

zvážit dostupnost prostředků a technické vybavení školy, a také stanovit cíle v souladu s úrovní schopností a dovedností žáků.

5.3.1 Plasty

Materiál známý jako plast je založen na polymerech, které se spojují s různými přísadami, jako jsou plniva, barviva, stabilizátory a změkčovadla, aby se upravily jeho vlastnosti. Při zpracování plastu prochází materiál alespoň jedním plastickým stavem, což je zásadní pro jeho formování a použití.

Plastické hmoty jsou převážně vytvářeny z syntetických látek, ačkoli se v menší míře využívají i přírodní materiály. Tyto látky jsou makromolekulární, což znamená, že jsou složeny z mnoha tisíců atomů, často s molekulovou hmotností přesahující 5 000 atomů. V průběhu výrobních procesů existuje široká škála dostupných plastových materiálů, zahrnující kelímky, PET lahve, polystyren, gumy a mnoho dalšího (Honzíková, 2015, s. 139).

Recyklované výtvarné projekty mohou být zajímavým způsobem využití plastových materiálů. Například žáci mohou vytvářet květiny z plastových lahví nebo postavičky z kelímků. Práce s recyklovanými plasty může zahrnovat také výrobu jednoduchých hraček jako jsou auta nebo lodičky, což zároveň pomáhá učit děti o důležitosti recyklace a podporuje jejich kreativitu. Další možností je použití plastových lahví při různých experimentech, například pro zkoumání chování vody při různých podmínkách. Výroba šperků nebo náramků z korálek zase představuje tvořivý projekt, který rozvíjí jemnou motoriku žáků (Pechová, Valešová, 2021, s. 10).

V rámci pracovních technik na základní škole se doporučuje použití polepování, stříhání a tvarování plastu. Proces tvarování by měl být řízen pod dohledem učitele, zvláště pokud se provádí nad otevřeným plamenem, jako je svíčka.

Při výrobě ozdobných předmětů lze využít různě barevné bužírky. Co se týče nástrojů, doporučují se nože nebo nůžky pro stříhání a kleště pro manipulaci s materiálem. Je klíčové, aby žáci pracovali s těmito nástroji pod dohledem učitele a dodržovali bezpečnostní pokyny (Honzíková, 2015, s. 144).

5.3.2 Papír

Papír představuje klíčový prvek v rámci pracovního vyučování. Jeho výhody, jako neustálá dostupnost a příznivá cena, umožňují školám snadno získat potřebné druhy papíru pro psaní, kreslení, balení nebo recyklaci. Existuje mnoho druhů papíru, rozdělených podle charakteristických znaků a určených pro různé činnosti. Díky skvělým vlastnostem papíru mají

žáci možnost jednoduché manipulace při plošném i prostorovém tvoření. Umělci, jako J. H. Kocman či Adriena Šimotová, využívají papír k mačkání, perforaci, vrstvení a dalším tvarovým experimentům (Pechová, Valešová, 2021, s. 12).

Podle složení a určení se papíry dělí do několika kategorií:

1. Papíry:

- Tiskové: Používají se pro tisk,
- Psací a kreslicí: Slouží k psaní a kreslení,
- Obalové: Určené pro balení,
- Pro elektrotechniku: Využívají se v elektrotechnických aplikacích,
- Technické a průmyslové: Používají se v technických a průmyslových oborech,
- Filtrační: Slouží k filtraci,
- Ostatní: Například uhlový papír a další.

2. Kartony:

- Tiskové: Využívají se pro tisk,
- Psací, kreslicí a rýsovací: Určené pro psaní, kreslení a rýsování,
- Technicko-průmyslové: Používají se v technických a průmyslových odvětvích,
- Ostatní: Zahrnuje například paspartový karton a další.

3. Lepenky:

- Kartonážní a knihařské: Používají se pro výrobu krabic a knih,
- Technicko-průmyslové: Využívají se v technických a průmyslových aplikacích, například jízdenkové lepenky,
- Ostatní: Zahrnuje lepenky, které mohou být vlnité nebo hadrové, a další (Pechová, Valešová, 2021, s. 15).

5.3.3 Textil

„Práce s textilem je jednou z nejoblíbenějších činností. Po celá staletí se v našich zemích používaly ručně tkané látky z místních a později i dovážených ručně spřádaných materiálů. Materiály pro tkání se získávaly a získávají různým způsobem z různých zdrojů.“

(Honzíková, 2006, s. 35)

Děti jsou s textiliemi obeznámeny od raného věku, často ve formě oblečení nebo hraček. Žáci se při školních aktivitách učí pracovat s různými typy textilií, včetně bavlněných, vlněných, lněných nebo hedvábných. Získávají dovednosti, jako je práce s jehlou, šití

knoflíků, zacpávání otvorů, a rozlišují rub a líc látky. Tyto dovednosti podporují nejen jejich kreativitu, ale také posilují jejich chápání a vztah k textilním materiálům (Honzíková, 2006, s. 35).

V praktické výchově se zaměřujeme na konkrétní učivo, které nejenže představuje praktické dovednosti spojené s prací textilního charakteru, ale zároveň klade důraz na aktivní zapojení dětí do procesu učení. Děti se učí odvažovat, šít různé typy stehů, navlékat nitě a provádět další činnosti s textiliemi. Teoretické znalosti o materiálech se dětem předkládají prostřednictvím interaktivních pokusů a pozorování, což pomáhá upevnit jejich porozumění. Zároveň je důležité, aby děti nejenom získávaly nové dovednosti, ale také si osvojovaly základní návyky organizace, plánování práce a bezpečnosti (Honzíková, 2015, s. 163-164).

5.3.4 Kov

Během výuky pracovních činností je možné efektivně využívat kovové materiály k praktickým a zajímavým projektům. Žáci mohou například vytvářet jednoduché šperky z kovových drátků a korálků, což podporuje jejich jemnou motoriku a kreativitu. Další možností je tvorba modelů a figurín z kovových drátů, která stimuluje fantazii a rozvoj tvořivých dovedností. Kovové reliéfy jsou také zajímavou alternativou, ať už pomocí speciálních nástrojů nebo jednoduchých technik ohýbání.

Příklady vhodných kovových produktů pro pracovní činnosti zahrnují například dráty, jehly, plíšky, víčka, alobal a jehlice. Tyto materiály poskytují široké možnosti pro různorodé projekty, přičemž zároveň rozvíjejí dovednosti žáků v manipulaci s kovovými materiály.

Nástroje pro práci s kovem, zejména s drátem a alobalem, zahrnují různé druhy kleští a pájku, které pomáhají v manipulaci s materiálem. Pracovní techniky zahrnují oplétání drátem a výrobu šperků a ozdob z drátu a korálků, které umožňují žákům vytvářet originální přívěsky, náramky a náušnice.

Zaměření na **kovové materiály** ve výuce pracovních činností mladších žáků je obvykle zaměřeno na použití drátů a alobalu. Ocel je považována za klíčový technický kov, který se získává z železa v ocelářských pecích, kde se přetavuje s odpadem a příměsemi, čímž se vytváří potřebné složení. Existuje několik typů oceli, přičemž nejčastěji se používá konstrukční ocel pro stavebnictví a strojírenství a nástrojová ocel pro výrobu nástrojů a měřidel.

Mezi **neželezné kovy** řadíme hliník, měď, zinek, olovo a cín, které se používají v různých odvětvích průmyslu pro své vlastnosti jako je vodivost, odolnost proti korozi a tvárnost.

Kromě toho existují slitiny, jako je bronz, mosaz a dural, které kombinují vlastnosti různých kovů pro specifické účely (Honzíková, 2015, s. 135-137).

5.3.5 Dřevo

Dřevo je po staletí oblíbenou a mnohostranně využívanou přírodní surovinou, která slouží k různým účelům, jako je ohřev, ochrana a práce. Jeho význam v lidské kultuře je nesmírný, a proto je práce s ním přirozenou součástí života již od dětství (Honzíková, 2005, s. 12-14).

Práce se dřevem má pro žáky významný motivační efekt, jelikož umožňuje objevování, zkoumání a zpracovávání tohoto materiálu, který se v rámci pracovních činností může pro ně stát novým a zajímavým.

Mezi obvyklé materiály používané při práci s dřevem patří dýhy, překližky, laťovky, proutí, pedig, balza, kůrové desky nebo šišky. V rámci konkrétního učiva se žáci učí zpracovávat dřevo různými nástroji, jako jsou pilníky, nože, nebozezy, brusný papír, dále se učí pracovat s hřebíky, lepidlem, zátkami a ručním vrtákem (Honzíková, 2015, s. 132).

Při práci s dětmi na prvním stupni ZŠ je důležité zvolit vhodné dřevo, které je bezpečné, snadno manipulovatelné a vhodné pro jejich věk a dovednosti.

Některá z nejlepších dřev pro práci s dětmi na prvním stupni ZŠ zahrnují:

- **Bříza:** Břízové dřevo je lehké a snadno se řeže a tvaruje. Je to skvělá volba pro řezání, malování nebo vytváření různých modelů.
- **Olše:** Olšové dřevo je také lehké a snadno manipulovatelné. Je vhodné pro děti, které se učí řezat, brousit a vytvářet základní formy.
- **Javor:** Javorové dřevo je pevné a dobře se zpracovává. Je to skvělá volba pro výrobu hraček, malých nábytkových doplňků nebo jiných projektů.
- **Smrk:** Smrkové dřevo je také vhodné pro práci s dětmi. Je pevné a dostatečně lehké, aby se s ním dalo dobře manipulovat.
- **Lípa:** Lípa je měkké dřevo, které je vhodné pro vyřezávání a modelování. Je to skvělá volba pro výrobu různých řezbářských projektů (Honzíková, 2015, s. 122-124).

Při výběru dřeva je také důležité zajistit, aby bylo dřevo dobře upravené a bez ostrých hran, aby se minimalizovala možnost úrazů. Důležité je také dbát na to, aby byly používány vhodné nástroje a aby byl proces práce s dřevem bezpečný a dozorovaný dospělým.

5.3.6 Modelovací Hmoty

Modelovací hmoty jsou látky, které ve spojení s různými prostředky, jako je voda či tuk, vytváří plastickou hmotu, jež je následně možné formovat vnějšími silami. Jejich klíčovými charakteristikami jsou pojivost, hustota, dělitelnost, plasticita a pevnost. Tvorba těchto hmot otevírá prostor pro rozvoj technické a technologické kreativity (Honzíková, Michálková, Vodáková, 2000, s. 61).

Honzíková (2015) ve své knize uvádí, že při práci s modelovací hmotou se děti učí nejen samotným technikám, ale i poznávání vlastností materiálů a vhodného použití nástrojů a pomůcek.

Pro modelování jsou k dispozici různé materiály, které umožňují tvorbu vlastních objektů a jsou vhodné pro různé techniky:

- **Hlína:** je tradičním materiálem pro modelování. Existuje mnoho druhů hlín, liší se barvou a vlastnostmi. Sochařská hlína je často preferovaná pro svou snadnou práci a možnost vypalování.
- **Plastelína:** je oblíbená pro svou měkkost a snadnou modelovatelnost. Je vhodná pro různé úrovně dovedností a nedá se vypalovat, což z ní dělá ideální volbu pro experimentaci.
- **Modurit, modelit:** tento termoplastický materiál je odolný a lze ho barvit. Vyžaduje vytvrzení teplem a je vhodný pro detailní práci.
- **Samovytvrzovací hmoty:** tyto hmoty se nevytvřují teplem, ale pouze vysycháním. Jsou k dostání pod různými obchodními názvy a nabízejí podobné vlastnosti jako modurit.
- **Terakota:** podobně jako hlína, terakota se používá pro modelování a není nutné ji vytvrzovat teplem.
- **Modelína:** podobná plastelíně, existuje v různých druzích s různými vlastnostmi, jako je změna barvy podle tepla nebo schopnost se trhat jako papír (Honzíková, 2015, s. 145-147).

Pracovní techniky s modelovací hmotou

Při manipulaci s modelovací hmotou se otevírá široká škála technik, které umožňují vytváření různých forem a struktur. Mezi tyto techniky patří hnětení, válení, stlačování, přidávání, ubírání, ohýbání, rytí, vyřezávání a kreslení. Pro efektivní práci s touto hmotou jsou klíčové vhodné nástroje, jako jsou kuchyňské nůžky pro stříhání, špachtle pro

modelování a tvarování, modelovací očko pro detailní práci, navlhčovač k upravování konzistence materiálu, silonová nit pro spojování částí, pečící plechy pro podporu tvarování a modelovací podložky s válečky pro rovnoměrné rozprostření materiálu. Tyto nástroje nejen usnadňují práci, ale také umožňují žákům precizní úpravu a tvarování modelovací hmoty (Honzíková, 2015, s. 147-148).

5.4 Pracovní nástroje a pomůcky v hodině pracovních činností

Při hodině pracovních činností je klíčové mít k dispozici vhodné nářadí, nástroje a pomůcky. Učitel má odpovědnost za výběr správných prostředků, které nejen umožní žákům vytvářet požadované výrobky, ale zároveň zajistí bezpečné pracovní prostředí. Před samotným vyučováním je nezbytné pečlivě zkontrolovat stav nářadí a nástrojů.

Učitel by měl dětem detailně vysvětlit správné názvy jednotlivých nástrojů a seznámit je s bezpečným používáním každého z nich. Je rovněž důležité, aby názorně ukázal, jak s nářadím pracovat účelně a bezpečně.

Takový přístup k systematickému a bezpečnému používání nástrojů a nářadí vytváří optimální prostředí pro efektivní pracovní vzdělávání a rozvoj dovedností žáků.

Nářadí a nástroje používané při pracovních činnostech lze rozdělit do několika kategorií (Honzíková, 2006, s. 9):

Kategorie	Nářadí a nástroje
Činné (mění tvar a povrch materiálu):	nůžky (pro přesné střihy), jehly (pro šití a spojování), pilky (pro úpravu dřeva), rašple (pro jemné odstranění materiálu), pilníky (pro dokončovací práce), dlátka (pro dřevořezbu), špachtle (pro aplikaci materiálů), brusný papír (pro hladkost povrchů), nůž (pro detailní práce)
Nečinné (nářadí):	
Pomocné:	lepidlo (pro spojování materiálů), podložky (pro ochranu pracovní plochy), kladiva (pro údery), náprstky (pro ochranu prstů), kolovrátky (pro drobné opravy)
Přidržovací:	kleště (pro pevný úchop materiálů), špendlíky (pro fixaci materiálů), provázek (pro přidržení a spojení)
Upínací:	svěrák (pro stabilizaci materiálu při práci)

Měřicí:	pravítko (pro přesné měření délek), truhlářský metr (pro delší měření a značení)
Montážní:	šroubovák (pro montáž a demontáž materiálů)
Rýsovací:	úhelník (pro přesné úhly), pravítko (pro přímé čáry), tužka (pro značení a rýsování)

Tabulka 1 Kategorie nářadí a nástrojů pro pracovní činnosti (Zdroj: Honzíková, 2006, s. 9)

5.5 Bezpečnost a hygiena

Bezpečnost práce a dodržování hygienických standardů jsou klíčovými faktory pro zachování bezpečného a zdravého pracovního prostředí, zejména ve školním prostředí. Prevence zranění při práci, ať už se jedná o drobné úrazy či vážnější nehody, je nezbytná.

Zajistit bezpečné a přiměřené pracovní podmínky, které respektují věk žáků a náročnost práce, je klíčové. To zahrnuje vhodné vybavení tříd, kde probíhá výuka, a správně nastavený poměr mezi prací a odpočinkem. Důležitou roli hraje i sledování psychického a fyzického stavu žáků, protože stres a únava mohou zvýšit riziko úrazů nejen pro samotné žáky, ale i pro ostatní.

Učitelé mají v tomto procesu klíčovou úlohu. Jejich povinností je předcházet krizovým situacím a nebezpečím prostřednictvím preventivních opatření a řízení rizik. Pokud jde o hygienu, je na učitelích, aby učili žáky správným hygienickým návykům. To zahrnuje nejen osobní hygienu, ale i udržování čistého pracovního prostředí, což přispívá k bezpečnosti a pohodlí v pracovním prostoru (Honzíková, Bajtoš, 2004, s. 34).

6 Praktická část

Praktická část bakalářské práce je věnována tvorbě metodických listů určených pro žáky prvního stupně základní školy, s důrazem na období zimy a jara.

Cílem této části je poskytnout učitelům a vychovatelům konkrétní návody a inspiraci pro plánování a realizaci různorodých aktivit, které budou odpovídat věkovým potřebám a zájmům žáků. Zimní a jarní období přinášejí do školního prostředí specifické možnosti pro obohacení vzdělávacího procesu. Od zimních radostí až po jarní probouzení přírody toto období nabízí bohaté příležitosti k aktivnímu učení a objevování světa kolem nás.

Předložené metodické listy mají sloužit jako užitečný nástroj pro pedagogy, aby mohli plánovat a realizovat inspirativní vzdělávací aktivity pro své žáky.

V rámci této části práce jsem se zaměřila na šest klíčových témat s různými technikami a materiály, která jsou relevantní pro zimní a jarní období na prvním stupni základní školy. Každý metodický list obsahuje podrobný popis aktivit, které jsou vhodné pro dané období, doporučení pro praktickou realizaci a možné reflexe výsledků.

Metodické listy mohou být pro pedagogy nejen užitečným nástrojem, ale také inspirativním průvodcem k rozvoji kreativity a smyslu pro objevování ve vzdělávacím procesu.

6.1 Metodické listy

Metodické listy pro pedagogy jsou užitečným nástrojem pro organizaci výuky a sdílení inspirace mezi kolegy. Poskytují strukturovaný přehled různých vyučovacích metod a strategií, které mohou pomoci efektivně plánovat a vést výuku.

Učitelé často nacházejí v metodických listech užitečný nástroj pro strukturování svých pedagogických přístupů a zdroj inspirace pro svou vlastní práci. Tyto listy mohou nabízet širokou škálu forem, od obecných popisů různých aktivizačních metod po specifické návody určené pro konkrétní vyučovací hodiny.

Metodický list se zaměřením na aktivizační metody by měl obsahovat klíčové informace, jako je název metody, podrobný popis postupu, doporučený čas pro přípravu, nezbytné pomůcky, délku realizace, vhodné situace pro použití, požadavky na provedení, návod a případné varianty (Kotrba, Lacina, 2007, s. 146). Takové metodické listy poskytují nejen strukturovaný rámec pro výuku, ale také podporují sdílení osvědčených postupů mezi pedagogy.

6.2 Soubor metodických listů

6.2.1 Metodický list 1 - Sněhulák

Sněhulák	
Kdo bude tvořit: Časová dotace: Vzdělávací oblast:	Žáci prvního stupně (7-9 let) 1 vyučovací jednotka Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none">• Pracovním dovednostem, manipulaci s materiály a nástroji.• Pracovat s materiálem opatrně a dodržovat bezpečnostní pravidla při práci s dřevem.• Manipulovat s dřevěnými kusy, připevňovat je k sobě.	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none">• 8 kusů podpalového dříví, lepidlo – Herkules, pravítko, tužka, fix, vodové temperové barvy, pilka nebo nůžky na plech, brusný papír, barevný papír	
Pracovní postup	
<ol style="list-style-type: none">1. Začneme se šesti kusy podpalového dříví, které poskládáme vedle sebe, vytvářejíc rovnou plochu. Sedmé dřívko použijeme jako klobouk, přilepíme ho napříč ostatním dřevěným kusům, tvoříce tak horní část sněhuláka.2. Osmý kus dřeva rozřízneme na půl, obrousíme hrany brusným papírem a připevníme je zezadu ke sněhulákovi, aby nedocházelo k rozjíždění dřeva.3. Pro horní část, která představuje klobouk, použijeme černou barvu. Zbytek sněhuláka natřeme bílou barvou.4. Z barevného papíru vystříháme nos pro sněhuláka a pomocí černého fixu dokreslíme oči, nos a knoflíky.	
Metodické poznámky	
<ul style="list-style-type: none">• Ujistíme se, že žáci pracují bezpečně se dřevem a s nástroji.• Poskytujeme pomoc žákům podle jejich potřeb.• Diskutujeme o významu recyklace materiálů.• Po dokončení projektu reflektujeme práci a případně ji prezentujeme ostatním.	
Literatura a použité zdroje	
<p><i>Sněhulák</i>. Online. In: Tvořivé pracky. 2024. Dostupné z: http://www.tvorivepracky.cz/cedulka-se-snehulakem/#. [cit. 2024-03-26].</p>	

Obrázek 1 Příloha metodického listu „Sněhulák“ (Zdroj: vlastní tvorba)

6.2.2 Metodický list 2 – Jarní květináč

Jarní květináč	
Kdo bude tvořit:	Žáci 1. stupně (7-9 let)
Časová dotace:	1 vyučovací jednotka
Vzdělávací oblast:	Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none">• Při vystřihování tvarů z ubrousku a nanášení lepidla žáci rozvíjejí svou jemnou motoriku a preciznost.• Žáci se učí přemýšlet o vlastním designu a kombinovat různé tvary a barvy ubrousků, aby vytvořili ozdobu.• Získávají zkušenosti s prací s různými materiály, jako je keramika, ubrousky a lepidlo, a pochopí, jak je použít k vytvoření uměleckého díla.	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none">• Květináč bez glazury, ubrousek, lepidlo, štětec, nůžky	
Pracovní postup	
<ol style="list-style-type: none">1. Vystříhneme si z ubrousku různé tvary a motivy, které chceme nanášet na květináč.2. Naneseme tenkou vrstvu lepidla na povrch květináče pomocí štětce.3. Opatrně přimáčkneme vystřižené tvary z ubrousku na mokré lepidlo na květináči. Vyhladíme je štětcem, abychom odstranili případné vzduchové bubliny a zajistili lepší přilnavost.4. Postupně přidávájme další vystřižené tvary z ubrousku podle svého návrhu.5. Nakonec přetřeme všechny nalepené tvary na květináči tenkou vrstvou lepidla. To pomůže zajistit, že ozdoby budou dobře přilnuty k povrchu a budou lépe chráněny.6. Necháme všechno dobře zaschnout, aby se lepidlo zcela zafixovalo a ozdoby byly pevně přilepeny.	
Metodické poznámky	
<ul style="list-style-type: none">• Připravíme si všechny materiály předem a předvedeme žákům postup.• Podporujeme kreativitu žáků a umožňujeme jim i experimentovat.• Po dokončení projektu diskutujeme o zkušenostech a výsledcích.	
Literatura a použité zdroje	
ŠUBRTOVÁ, A., <i>Velká kniha pro malé mistry 6</i> . Praha: Ikar, 2000. ISBN 9788072026999. DARDENNE, A. <i>Ubrousková metoda: dekupáž</i> . Dobré nápady v praxi. Čestlice: Rebo, 2008. ISBN 9788072345953	

Obrázek 2 Příloha metodického listu „Jarní květináč“ (Zdroj: vlastní tvorba)

6.2.3 Metodický list 3 - Andílek

Andílek	
Kdo bude tvořit:	Žáci 1. stupně, 2. – 3. třída
Časová dotace:	1 vyučovací jednotka
Vzdělávací oblast:	Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none">• Projekt zahrnuje práci s různými materiály, jako jsou papír, karton, příze a korálky. To pomáhá rozvíjet schopnost žáků pracovat s různými materiály a pochopit jejich vlastnosti.• Vytváření andílka vyžaduje trpělivost a preciznost při každém kroku. Žáci se naučí důležitostí pozornosti k detailům a dokončování úkolů.• Žák se při této aktivitě naučí o symbolice Vánoc a jejich historickém a kulturním kontextu. To mu pomůže lépe porozumět tradicím a hodnotám spojeným s tímto svátkem.	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none">• Papír, pevný karton, tužka, nůžky, vlna, bavlněná příze nebo provázek, dřevěné korálky	
Pracovní postup	
<ol style="list-style-type: none">1. Z kancelářského papíru nebo starých novin vystříháme šablonu pro křídla andílka. Kousek papíru přeložíme na polovinu, předkreslíme si jedno křídlo a vystříháme, abychom získali symetrickou šablonu.2. Podle šablony nakreslíme křídla na pevný karton a vystříháme. Můžeme vytvořit různé tvary křídel, ale nesmíme zapomenout na zúženou střední část.3. Připravíme si čtverec z kartonu, jehož délka jedné strany odpovídá rozpětí křídel, asi 10 cm.4. Položíme delší kus vlny nebo provázku přes čtverec z kartonu a začneme přes něj namotávat přízi. Namotáme asi 30-40 vrstev příze a pevně svážeme v místě horní hrany kartonu.5. Přestříháme namotanou a svázanou přízi v polovině a mezi ni vložíme vystřižená křídla z kartonu. Přes křídla několikrát omotáme a pevně svážeme.6. Na provázek navlečeme větší korálek, nejlépe dřevěný, který bude představovat hlavičku andílka.	
Metodické poznámky	

- Ujistíme se, že máme všechny potřebné materiály k dispozici a připravené pro každého žáka před začátkem projektu.
- Předvedeme žákům každý krok procesu výroby andílka pomocí ukázkového modelu nebo obrázků. Zdůrazníme důležité body, jako je správné stříhání, namotávání příze a svazování.
- Po dokončení projektu diskutujeme o zkušenostech a výsledcích.
- Sdílíme s žáky historii a význam vánočních symbolů, jako jsou například andělé, hvězdy a vánoční stromeček.
- Diskutujeme o vánočních hodnotách, jako je láska, mír a soucit, a jak je projevat v každodenním životě.

Literatura a použité zdroje

Andílek. Online. SEDLÁČKOVÁ, Simona. Iprima. 2021. Dostupné z: <https://living.iprima.cz/vanocni-andilek-ze-zbytku-vlny-nebo-z-provazku-a-stare-krabice-51614>. [cit. 2024-03-11].

Obrázek 3 Příloha metodického listu „Andílek“ (Zdroj: vlastní tvorba)

6.2.4 Metodický list 4 – Květinový věneček

Květinový věneček	
Kdo bude tvořit:	Žáci 1. stupně, 3. – 5. třída
Časová dotace:	1 vyučovací jednotka
Téma a vzdělávací oblast:	Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none">• Práce s netradičními materiály, jako jsou proložky od vajec, umožňuje žákům zkoumat různé textury, struktury a manipulační vlastnosti materiálů a technik jejich zpracování.• Při tvorbě různých tvarů květin a listů budou žáci podporovat svou kreativitu a schopnost navrhovat esteticky příjemné kompozice.• Během tvorby květin a listů z recyklovaných proložek od vajec se žáci učí významu recyklace• Žák zvládne pracovat podle návodu a předlohy.	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none">• Proložky od vajec, karton, temperové barvy, štětce, lepidlo nebo tavná pistol, nůžky	
Pracovní postup	
<ul style="list-style-type: none">• Nejprve z kartonu vystříháme věnec/kruh (podklad na lepení kytiček).• Z proložek od vajec si vy stříháme různé tvary kytiček a listů.• Zvolíme vhodné barvy a kartonové kytičky, věnec a lístky si za pomoci temperových barev nabarvíme.• Po zaschnutí postupně lepíme na kartonový kruh.• Vnitřky kytiček si můžeme dozdobit například většími korálky nebo při barvení vnitřek vybarvit	
Metodické poznámky	
<ul style="list-style-type: none">• Ujistíme se, že žáci jsou řádně instruováni o bezpečném používání tavné pistole.• Pokud je to možné, ukážeme žákům vzorový věnec nebo kroky výroby na modelu, aby lépe porozuměli procesu.• Zajistíme dostatečné množství recyklovaných proložek od vajec a kartonu pro všechny žáky.	
Literatura a použité zdroje	
KIPP, A., <i>Starý papír – nový design</i> . Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-2047-5.	

Obrázek 4 Příloha metodického listu „Kvetinový věneček“ (Zdroj: vlastní tvorba)

6.2.5 Metodický list 5 – Slané ozdoby

Slané ozdoby	
Kdo bude tvořit:	Žáci 1. stupně, 1. – 5. třída
Časová dotace:	2 vyučovací jednotky
Téma a vzdělávací oblast:	Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none"> • Žáci se naučí základní techniky práce s těstem, jako je hnětení, vykrajování a tvarování. Tyto dovednosti mohou být užitečné nejen při výrobě ozdob, ale i v dalších uměleckých a řemeslných aktivitách. • Žáci se učí být odpovědní za svou práci a dodržovat pokyny týkající se bezpečnosti a péče o materiály a nástroje. • Žáci se dozvědí více o vlastnostech materiálů, jako je těsto, a jak reaguje na různé podmínky. 	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none"> • Těsto – mouka, sůl, voda, vinylové lepidlo, mísa, elektrický hnětač – dle vlastní potřeby • Ozdoby – vánoční vykrajovátka, váleček na těsto, akrylové a metalické barvy, štětec, nůžky, barevný provázek 	
Pracovní postup	
<p>Těsto</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Použijeme hladkou mouku a jemnou čistou sůl, které si 1:1 přesypeme do větší mísy. 2. Pomalu přiléváme vodu s vinylovým lepidlem do mísy s moukou a solí. Poměr: 1 polévková lžice lepidla na každých 250 g mouky. 3. Hněteme těsto asi 10 minut, dokud není elasticke a tvárné. 4. Po hnětení uděláme z těsta koule a necháme ho asi dvě hodiny odpočívat. <p>Ozdoby</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Začínáme tím, že rozválíme hotové, pevné a pružné slané těsto válečkem na pracovní desce. 2. Pomocí formiček vykrájíme z těsta různé tvary. 3. Pokud plánujeme zavěsit ozdobu, uděláme slámkou do každého výtvaru otvor. 4. Necháme hotové výrobky důkladně usušit na teplém a suchém místě, přibližně 24 hodin 5. Po usušení můžeme na výrobky malovat barvami nebo si je různě dozdobit. 6. Pro zavěšení ozdob na stromeček či větvičku použijeme barevný provázek. 	
Metodické poznámky	
<ul style="list-style-type: none"> • Naplánovat dostatek času pro každý krok procesu, včetně přípravy těsta, formování a usušení ozdob. • Pedagog by měl být schopen poskytnout žákům jasný časový rámeček a pomoci jim s plánováním své práce. • Před začátkem aktivity demonstrováme správné techniky práce s těstem a výroby ozdob. 	

- Poskytujeme individuální pomoc a podporu žákům podle jejich potřeb. Někteří žáci mohou potřebovat více pomoci než jiní při technických aspektech práce s těstem.

Literatura a použité zdroje

PERINA, L., ZANONI R., ŽEJDLOVÁ, K., *Originální ruční práce*. Vyd. 2. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1089-5.

Obrázek 5 Příloha metodického listu "Slané ozdoby" (Zdroj: vlastní tvorba)

6.2.6 Metodický list 6 – Velikonoční kuřátko

Velikonoční kuřátko	
Kdo bude tvořit:	Žáci 1. stupně, 3. – 5. třída
Časová dotace:	1 vyučovací jednotka
Téma a vzdělávací oblast:	Člověk a svět práce – Práce s drobným materiálem
Co se žáci naučí?	
<ul style="list-style-type: none">• Práce s netradičními materiály, jako jsou proložky od vajec, umožňuje žákům zkoumat různé textury, struktury a manipulační vlastnosti materiálů a technik jejich zpracování.• Při tvorbě různých tvarů květin a listů budou žáci podporovat svou kreativitu a schopnost navrhovat esteticky příjemné kompozice.• Během tvorby květin a listů z recyklovaných proložek od vajec se žáci učí významu recyklace• Žák zvládne pracovat podle návodu a předlohy.	
Materiál a pomůcky	
<ul style="list-style-type: none">• Filc (např. žlutý, červený, oranžový, bílý), vata, tupá jehla a nit, lepidlo na textil, provázek, korálky	
Pracovní postup	
<ul style="list-style-type: none">• Vystříháme ze žlutého filcu dva kruhy ve tvaru vajíčka, které budou sloužit jako tělo kuřátka. Velikost kruhů záleží na tom, jak velké chcete kuřátko.• Začneme šít kolem okraje kruhů pomocí jehly a nitě. Ponecháme malou díru na jednom konci, skrz kterou vložíme vatovou výplň.• Z oranžového filcu vystříháme malý trojúhelník, který bude sloužit jako zobák kuřátka.• Pomocí lepidla nebo jehly a nitě připevníme zobák na přední část těla kuřátka.• Z bílého filcu vystříháme malé kruhy na oči. Upevníme je na místo na obličej pomocí lepidla nebo šitím.• Vystříháme z jiné látky nebo z filcu křídýlka a připevníme je lepidlem nebo šitím.• Na spodní část těla kuřátka přišijeme dva kratší provázky, které představují nohy a na každý konec provázku připevníme korálku, aby vypadaly jako nožičky.	
Metodické poznámky	
<ul style="list-style-type: none">• Ujistíme se, že žáci používají bezpečné nástroje, jako jsou tupé šicí jehly a nůžky vhodné pro jejich věk.• Umožníme žákům individualizovat svá kuřátka pomocí různých barev látek, tvary křídel nebo velikosti očí.	
Literatura a použité zdroje	
PERINA, L., ZANONI R., ŽEJDLOVÁ, K., <i>Originální ruční práce</i> . Vyd. 2. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1089-5.	

Obrázek 6 Příloha metodického listu „Velikonoční kuřátko“ (Zdroj: vlastní tvorba)

6.3 Zhodnocení metodických listů

Po ověření metodických listů ve školní družině jsem si uvědomila několik jejich výhod i nevýhod. Jednou z výhod je jejich strukturovanost a přehlednost, které mi usnadnily přípravu a vedení aktivit s dětmi. Díky jasně definovaným krokům jsem měla lepší kontrolu nad průběhem činností a minimalizovala možnost nedorozumění. Další výhodou byla variabilita metodických listů, která mi umožnila nabídnout dětem různorodé aktivity a podporovat tak rozvoj jejich dovedností a zájmů. Tato pestrost činností přispívala k lepší angažovanosti dětí a zvýšení jejich motivaci k účasti.

Nicméně, v průběhu praxe jsem si také uvědomila několik nedostatků. Jedním z nich byla omezená flexibilita metodických listů. Některé činnosti nebylo možné přizpůsobit individuálním potřebám a schopnostem dětí, což mohlo vést k nedostatečnému zapojení určitých jedinců.

Další aspekt, na který bych se více zaměřila, nebo na který bych byla pozornější, je dostupnost materiálů. Některé činnosti vyžadují specifické prostředky, které nemusí být vždy k dispozici. Proto je důležité pečlivě připravit seznam potřebných materiálů a zjistit jejich dostupnost před plánovanými aktivitami.

Celkově mohu říct, že použití metodických listů bylo přínosné pro organizaci a realizaci volnočasových aktivit ve školní družině. Jejich strukturovanost a variabilita poskytly jasný směr a rozmanité zážitky dětem. Do budoucna bych se soustředila na rozšíření flexibility aktivit a důkladnější plánování dostupnosti nezbytných materiálů.

Závěr

Závěr bakalářské práce shrnuje klíčové poznatky z oblasti mimoškolního vzdělávání a zdůrazňuje význam školní družiny jako prostředí pro rozvoj dětí, což bylo jedním z hlavních cílů této práce. V dnešní době, kdy rodiče často pracují dlouhé hodiny a děti mají dostatek volného času, nabízí školní družina důležité možnosti pro strukturování jejich času a poskytuje jim podnětné a vzdělávací aktivity, čímž naplňuje cíle zaměřené na efektivní vedení mimoškolních aktivit. Práce analyzovala a dokumentovala praktické aspekty výuky a zájmových aktivit v rámci školní družiny, aby podpořila pedagogy v tomto prostředí. Teoretická část práce zdůraznila význam mimoškolního vzdělávání pro komplexní rozvoj dětí a identifikovala různé formy pracovních a zájmových aktivit vhodných pro školní družinu, čímž odpověděla na cíle spojené s pochopením významu a rolí mimoškolního vzdělávání. Praktická část práce přinesla konkrétní metodické listy pro výuku ve školní družině během zimního

a jarního období, které vycházejí z teoretických poznatků a mají praktickou aplikovatelnost pro vychovatele, což odpovídá cíli vytvoření vhodných pedagogických metod a materiálů.

Výsledky této bakalářské práce, která spojuje teoretické poznatky s praktickými výstupy, poskytují inspiraci pro tvorbu kvalitních a zajímavých aktivit pro děti v mimoškolním vzdělávání. Tím přispívají k efektivnímu využití volného času dětí. Je proto zodpovědností a výzvou pro všechny zúčastněné aktéry, od rodičů po pedagogy, věnovat dětem dostatečnou péči a podporu. Tato podpora je v souladu s cílem poskytnout pedagogům oporu při organizaci kvalitních a inspirativních aktivit. Děti jsou totiž nositeli budoucnosti naší společnosti a je na nás, jak je budeme vést k plnému rozvoji a úspěšné budoucnosti.

Použitá literatura

1. BARTOŠ, V., *Kapitoly z výchovy mimo vyučování a pedagogiky volného času: pomocný studijní text pro kombinované studium*. V Ústí nad Labem: Univerzita J.E. Purkyně v Ústí nad Labem, Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-7044-608-0.
2. DARDENNE, A. *Ubrousková metoda: deкупáž*. Dobré nápady v praxi. Čestlice: Rebo, 2008. ISBN 9788072345953.
3. FILIPCOVÁ, B., *Člověk, práce, volný čas*. 2. vyd. Praha: Svoboda, 1967.
4. HÁJEK, B., PÁVKOVÁ J.: *Školní družina*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-268-3
5. HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J.: *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-473-1.
6. HONZÍKOVÁ, J., *Pracovní výchova s didaktikou*. Praha: Univerzita Jana Amose Komenského, 2015. ISBN 978-80-7452-111-9
HONZÍKOVÁ, J., *Materiály pro pracovní činnosti na 1. stupni ZŠ*. Plzeň: Západočeská univerzita, 2006. ISBN 80-7043-453-8.
7. HONZÍKOVÁ, J., BAJDOŠ, J., *Didaktika pracovní výchovy na 1. stupni ZŠ*. V Plzni: Západočeská univerzita v Plzni. Katedra technické výchovy, 2004. ISBN 80-7043-255-1.
8. HONZÍKOVÁ, J., MICHÁLKOVÁ, L., VODÁKOVÁ, J., *Praktické činnosti III*. Praha: UK Pdf, 2005. ISBN 80-7290-232-6
9. JŮVA, V., *Základy pedagogiky: pro doplňující pedagogické studium*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-85931-95-8.
10. KALHOUS, Z., OBST, O., *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-571-4.
11. KAPLÁNEK, M., *Čas volnosti – čas výchovy: pedagogické úvahy o volném čase*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0450-3.
12. KIPP, A., *Starý papír – nový design*. Praha: Grada, 2020. ISBN 978-80-271-2047-5.
13. KOTRBA, T., LACINA, L., *Praktické využití aktivizačních metod ve výuce*. 1. vyd. Brno: Společnost pro odbornou literaturu – Barrister & Principal, 2007. ISBN 978-80-87029-12-1.
14. KRATOCHVÍLOVÁ, E., *Pedagogika volného času: výchova v čase mimo vyučování v pedagogické teorii a v praxi*. Bratislava: Vydavateľstvo UK, 2004. ISBN 80-223-1930-9.

15. MAŇÁK, J. *Stručný nástin metodiky tvořivé práce ve škole*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-002-6. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. *Zájmové vzdělávání*. [online]. 2013. [cit. 2023-10-11]
16. PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času*. Vyd. 4. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-423-6.
17. PÁVKOVÁ, J., *Pedagogika volného času: teorie, praxe a perspektivy mimoškolní výchovy a zařízení volného času*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-295-5.
18. PECHOVÁ, Z., VALEŠOVÁ, H., *Pracovní činnosti*. Online. Technická univerzita v Liberci: Lanovka, 2021. ISBN 978-80-7494-571-7. Dostupné z: <https://publi.cz/download/publication/1416?online=1>. [cit. 2024-03-10].
19. PERINA, L., ZANONI R., ŽEJDLOVÁ, K., *Originální ruční práce*. Vyd. 2. Praha: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1089-5.
20. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ J., *Pedagogický slovník. 3., rozš. a aktualiz. vyd.* Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
21. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. Praha: Portál, 2009, 978-80-7367-647-6.
22. SKALKOVÁ, J., *Obecná didaktika*. Praha: Grada Publishing a.s., 2007, ISBN 978-80-247-1821-7.
23. *Sněhulák*. Online. In: *Tvořivé pracky*. 2024. Dostupné z: <http://www.tvorivepracky.cz/cedulka-se-snehulakem/#>. [cit. 2024-03-26].
24. ŠERÁK, M. *Zájmové vzdělávání dospělých*. Praha: Portál, 2009. 978-80-7367-551-6.
25. ŠUBRTOVÁ, A., *Velká kniha pro malé mistry 6*. Praha: Ikar, 2000. ISBN 9788072026999.
26. *Andílek*. Online. SEDLÁČKOVÁ, Simona. Iprima. 2021. Dostupné z: <https://living.iprima.cz/vanocni-andilek-ze-zbytku-vlny-nebo-z-provazku-a-stare-krabice-51614>. [cit. 2024-03-11].

Seznam tabulek

Tabulka 1 Kategorie nářadí a nástrojů pro pracovní činnosti (Zdroj: Honzíková, 2006, s. 9)

.....37

Seznam obrázků

Obrázek 1 Příloha metodického listu „Sněhulák“ (Zdroj: vlastní tvorba).....	40
Obrázek 2 Příloha metodického listu „Jarní květináč" (Zdroj: vlastní tvorba)	42
Obrázek 3 Příloha metodického listu „Andílek" (Zdroj: vlastní tvorba).....	44
Obrázek 4 Příloha metodického listu „Květinový věneček" (Zdroj: vlastní tvorba).....	46
Obrázek 5 Příloha metodického listu "Slané ozdoby" (Zdroj: vlastní tvorba)	48
Obrázek 6 Příloha metodického listu „Velikonoční kuřátko" (Zdroj: vlastní tvorba)	50